

СТАНОВЛЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Становлення четвертого покоління прав людини є актуальним, адже технологічний та соціальний розвиток людства не стоїть на місці. Права людини мають відповідати сучасним реаліям, оскільки всі зміни в соціумі повинні бути закріплені в нормативно-правових актах.

Становлення четвертого покоління прав людини пов'язано також із тим, що, за традиційною концепцією, яку розробив французький правознавець Карел Васак, є поділ лише на три основні групи [1]. Тобто дослідження цієї теми не втрачає своєї актуальності. Система правових норм повинна давати адекватну відповідь на всі зміни, які відбуваються в суспільстві та реалізовуватись у відповідних нормах. Внаслідок всіх цих можливостей у людини виникають нові права, яких до цього часу не існувало. Такі права називають «новітніми правами людини» або «четвертим поколінням прав людини».

«Четверте покоління людських прав – це незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки, яка базується на автономії людини в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії» [2].

«Четверте покоління прав людини включає в себе нові групи прав, такі, як право на цифрову приватність, право на інформаційну безпеку, право на сталу стабільність екологічної та соціальної системи, право на свободу від дискримінації на основі генетичних даних, соматичні права та ін.» [1].

Водночас «стрімкий розвиток нових прав і їх визнання не завжди зустрічаються з розумінням і готовністю прийняти їх у правовій системі» [2]. Наприклад, в Україні, поки що недостатньо уваги приділяється розвитку прав людей, які хочуть вступити до одностатевого шлюбу. Це спостерігається у відсутності будь-яких нормативно-правових актів із цього приводу, на відміну від інших держав. Так, «одностатевий шлюб є легалізованим у 30 країнах, таких як: Німеччина, Канада, Бельгія, Іспанія, Аргентина, Португалія та інші» [3]. Легалізація одностатевих шлюбів надає змогу побачити, як змінилися соціальні цінності останнім часом. У перспективі це буде давати гарні результати в зменшенні цькування людей із нетрадиційною орієнтацією, у розвитку штучного запліднення, а також можливість реалізації цих прав дає їм змогу відчувати себе повноцінною особою, яка має вільне право вирішувати, з ким необхідно буде будувати власну родину.

Оскільки це новітні права, що з'явилися на тлі стрімкого росту технологій та викликів, які ставляться перед правовою системою, тому є важливим їх визнання. Захист і реалізація новітніх прав людини потребує закріплення в законодавстві, адже це буде одним із перших кроків у будівництві сучасного правового поля. Водночас формування загальної свідомості про права людини та їх розуміння є не менш важливим завданням.

Лише тоді, коли люди знають свої права, вони можуть вимагати їх дотримання та захищати свої інтереси. Візьмемо до прикладу право на цифрову приватність. Це право є важливим та новим, оскільки зі швидкоплинним розвитком технологій стає все складніше зберегти свою приватність в інформаційному просторі. Запровадження, розвиток та дотримання цих прав допоможе запобігти кібербулінгу та кіберзлочинності.

Отже, дослідження та включення нових прав людини в правову систему є важливим кроком у забезпеченні захисту та реалізації прав людини, а також у розв'язанні суспільних проблем. Однак

для досягнення цих цілей також необхідна широка обізнаність про права людини та їх значення. Також, торкаючись питання становлення четвертого покоління прав людини, неможливо не згадати про гендерний аспект, оскільки деякі з нових прав стосуються конкретних груп, включаючи жінок та ЛГБТ-спільноту.

Наприклад, визнання прав на гендерну рівність та недискримінацію за ознакою статі може сприяти зменшенню гендерної нерівності та насильства щодо жінок. Треба зазначити, що включення захисту від насильства та рівних прав у законодавство є важливим кроком на шляху до забезпечення прав жінок.

Гендерна нерівність присутня майже в усіх сферах життя сучасної жінки, незважаючи на ст. 24 Конституції України, яка зазначає, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом», яка мала б на меті урегулювання таких відносин. Однак проблема не вирішена. Нерівність прав жінок відображається в неоднаковій заробітній платі, в обмеженнях у кар'єрі, а також у меншості у владі [4]. Автор вважає, що подібні обмеження в сучасному суспільстві недопустимі, адже дискримінація за гендером не має жодних логічних підстав. Є важливим не тільки закріплення цих прав, але й їх дотримання. Кожна жінка мусить мати такі ж права, як і будь-який чоловік, оскільки це зазначено в Конституції України, а дотримання її норм є обов'язковим для кожного українця.

Підсумовуючи вищевикладене, можна впевнено стверджувати, що в умовах стрімкого технологічного розвитку та викликів, які стоять перед правовою системою, важливим є дослідження формування четвертого покоління прав людини, у тому числі нових груп прав. На основі аналізу поточних тенденцій та перспектив їх розвитку можна розробляти стратегії для правозахисних організацій та сприяти розвитку правової бази, яка б відповідала сучасним викликам. Дослідження становлення четвертого покоління прав людини є важливим не тільки для розвитку правозахисної діяльності, але й для формування загальної свідомості про права людини.

Список використаної літератури

1. Барабаш О.О. Четверте покоління прав людини: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С. 213–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_36 (дата звернення: 08.04.2023).

2. Бунчук О. Новітні людські права: прийняти не можна заборонити. URL: <https://law.chnu.edu.ua/novitni-liudskiprava-pryiniaty-ne-mozhna-zaboronyty> (дата звернення: 08.04.2023).
3. Країни, де дозволені одностатеві шлюби – інфографіка «Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/29/infografika/svit/yakux-krayinax-dozvoleni-odnostatevi-shlyuby-ta-soyuzu> (дата звернення: 08.04.2023).
4. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 08.04.2023).